

ПРОБЛЕМА САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

Проаналізовано сутність і роль самостійної діяльності студента з позицій новітніх та альтернативних напрямів у системі педагогічних наук. Висвітлено доцільність класифікації її типології самостійної діяльності студента за галузями в системі педагогічних наук. Показано, що поняття самостійної діяльності посіло важливе місце у змісті відроджених або новостворених галузей педагогічної науки, оскільки професіонал формується значною мірою власне в процесі самостійної діяльності. У контексті педагогічної праксеології самостійна діяльність студента становить систему дій, операцій, які спрямовані чітко на досягнення мети, оскільки лише в процесі самостійної діяльності виробляються міцні, раціональні знання, які ведуть до успішних дій. Розглянуто ефективні системи, що відображають сутність постнекласичної педагогіки, де самостійна діяльність розглядається в контексті педагогічної імпровізації, ігрової і рольової педагогіки. Самостійну діяльність у контексті кібернетичної педагогіки розглянуто з позиції самоуправління системами. Показано особливості самостійної діяльності студента у контексті енергоінформаційної педагогіки, яка акцентує увагу на енергетичних можливостях людини.

Охарактеризовано самостійну діяльність студента у змісті таких науково-педагогічних дисциплін, як педагогіка розумного балансу, педагогіка успіху, електронна, креативна педагогіка тощо. У контексті самостійної діяльності студентів музейна педагогіка є досить перспективною, оскільки для більшості професій використання методів, засобів і можливостей музейної педагогіки є особливо важливим у самостійній діяльності. Педагогіка успіху базується на оптимальній кількості знань і умінь, виборі тих фактів і фактичних знань, які дають змогу їх ефективно застосовувати в професійній діяльності. У контексті е-педагогіки самостійна діяльність студентів повністю перебуває у площині сучасних інформаційних засобів навчання. Для креативної педагогіки самостійна діяльність є надійним засобом переходу студента як слухача чи споживача інформації до її творчого опрацювання та використання.

Ключові слова: самостійна діяльність студента, галузі педагогіки, система педагогічних наук, педагогічна праксеологія, постнекласична педагогіка, кібернетична педагогіка, енергоінформаційна педагогіка, педагогіка успіху, електронна педагогіка.

Самостійну діяльність студента важливо розглядати в контексті більш чи менш визначених сучасною наукою галузей педагогіки. Очевидно, що існують значні відмінності у самостійній роботі для студентів, які будуть працювати в галузі педагогіки, фізичної культури, будівництва чи мистецтва. Кожна з так званих педагогік (галузь чи підструктура в системі педагогічних наук) тією чи іншою мірою охоплює поняття самостійної діяльності. Впродовж останніх тридцяти років поняття самостійної діяльності посіло важливе місце у змісті відроджених або новостворених галузей педагогічної науки. Однак спільним знаменником для всіх галузей педагогічної науки є те, що спеціаліст формується значною мірою власне в процесі самостійної діяльності. Саме тому увага, що приділяється їй, має постійно зростати.

Розробка теоретичних основ та методик самостійної діяльності студентів посідає важливе місце як у педагогіці класичній, так і в альтернативних педагогіках (антипедагогіка, постнекласична педагогіка, революційна педагогіка тощо).

На теоретичному й методологічному рівнях проблему організації самостійної діяльності студентів розглядали М. Данилов, Б. Єсіпов, Г. Шукіна, М. Солдатенко, І. Гриценко, А. Наконечна, Н. Симоненко, О. Падерін, Є. Танько, А. Бучинський, О. Бондаровська, В. Бенера, О. Малихін та інші. Водночас поза увагою дослідників залишилося питання сутності самостійної діяльності у контексті різних галузей педагогічної науки.

Метою статті є аналіз сутності та ролі самостійної діяльності студента з позицій новітніх та альтернативних напрямів у системі педагогічних наук.

Поява *праксеології* як системного знання про загальні принципи і способи раціональних, доцільних, успішних дій стала своєрідною відповіддю теоретичних роздумів на потребу людини працюючої в цілісному розумінні механізмів власної діяльності [5, с. 256]. Діяльність – це досить специфічний професійно-педагогічний інструмент. Її потенціал може бути спрямований не тільки на творення, а й на руйнування. Педагогічна праксеологія розкриває не лише оптимальний спосіб дії, а й, що важливо, необхідний спосіб думки про дію. Ця наука розповідає не тільки про те, що і як робити педагогу, а й про те, як раціонально думати, щоб добре робити.

Праксеологія у застосуванні до самостійної діяльності студентів передбачає використання загальних принципів і визначення дій як раціональних, доцільних і успішних, що сприяють оптимізації самостійної діяльності студента. У контексті праксеології самостійна діяльність студента становить систему дій, операцій, які спрямовані чітко на досягнення мети. Цю самостійну діяльність розглядають не щодо того, як студент набув знання чи вміння, а з позиції того, які знання набув і для чого, які вміння набув і для чого. Тобто кожне отримане знання, кожне отримане вміння у процесі самостійної роботи обов'язково детермінується і визначається метою отримання цього знання.

Тому праксеологія є однією з важливих теоретичних основ самостійної діяльності студента. Упродовж кінця ХХ-го – початку ХХІ-го століття роль праксеологічного підходу практично постійно зростає і прогнозовано зростатиме надалі. Очевидно, що не можна абсолютизувати праксеологію, однак кут зору на призначення знань і вмій повинен обов'язково бути. Варто згадати принцип призначення знань, який не дозволяє засмічувати голову студента знаннями другорядними і знаннями без конкретного призначення [4; 9].

Отже, педагогічна праксеологія в системі педагогічних наук відводить важливе місце самостійній діяльності, оскільки лише в процесі такої діяльності виробляються міцні, раціональні знання, які ведуть до успішних дій.

Поряд із праксеологією великого значення зараз набуває так звана *практична педагогіка*. Якщо теоретична педагогіка визначає закономірності, принципи, основні напрями самостійної діяльності, то в практичній педагогіці розглядається, по-перше, залежність самостійної діяльності від галузі, по-друге, конкретні способи, конкретні дії в ситуаціях для конкретної професії, для конкретного виду діяльності. Знову ж акцентуємо, що навіть така діяльність, як проєкт, суттєво відрізнятиметься для різних спеціальностей, тому що проєкт, який у результаті своєї самостійної діяльності представить студент-дизайнер, буде зовсім іншим, ніж проєкт, який представить, скажімо, студент-фізик-експериментатор або ж студент-біолог. Отже, знову звертаючись до праць І. Підласого [9], зазначимо, що він на перше місце виводив так звану продуктивну педагогічну технологію і звертав увагу на педагогічний продукт. Тобто ми акцентуємо увагу не на тому, як студент виконував самостійну діяльність індивідуально, а на продукті такої діяльності, тобто на тому, що одержав студент у результаті самостійної діяльності. Тут дуже важливі визначення критеріїв оцінки такої діяльності.

Ефективні системи розвитку людини, що відображають сутність педагогіки майбутнього, окреслені в *постнекласичній педагогіці*, яка розвивається швидкими темпами. Ми повністю погоджуємося з А. В. Возняком [2] у тому, що надзвичайно важливе значення у самостійній діяльності має педагогічна імпровізація, ігрова і рольова педагогіка. Здебільшого вважають, що такі методи навчання, як гра, ділова гра, імпровізація, моделювання, є груповими і обов'язково мають відбуватися під керівництвом та у взаємодії з викладачем. Ми не применшуємо роль викладача у цих методах, однак вважаємо, що створені студентом самостійно ситуації, які імітують реальні процеси в його майбутній професійній діяльності, а також винесені на самостійну роботу рольові та ділові ігри є особливо ефективними у навчанні.

Як правило, вважається, що самостійна діяльність призначена для кожного студента, який буде виконувати її сам, без взаємодії з іншими. Якщо навіть завдання є однаковими, прийнято вважати, що студент виконуватиме їх сам-один. У контексті постнекласичної педагогіки, продовжуючи ідеї автора, можна сказати, що ефективними мають бути і самостійні, і групові завдання, і парні, і для студентської групи загалом. Особливо це стосується розробки ігрових методик і рольових ігор. Переважно ці ігри пропонує викладач і залучає до процесу студентів. Однак набувати знання самостійно студент теж може через гру з комп'ютером чи з іншим студентом, чи навіть сам з собою.

Важливу роль у постнекласичній педагогіці для самостійної діяльності відіграє так звана педагогіка середовища. Середовище, в якому навчається студент, повинно сприяти, заохочувати і мотивувати його самостійну діяльність. Він повинен бачити, наскільки ефективними є його навчальні і професійні здобутки, наприклад, у процесі педагогічної або виробничої практики для інших спеціальностей. Тоді самостійна діяльність стане для нього не просто виконанням формальної частини навчального часу, а дасть змогу оцінити її важливість, спрямує до навчання протягом усього життя.

Зауважимо, що в постнекласичній педагогіці виділяється підгалузь, що отримала назву «позитивна поведінка і здоров'я». Коли говорять про самостійну роботу, як правило, розуміють тільки навчальну роботу – написати, прочитати, зробити якийсь проєкт. Однак турбота про своє здоров'я в контексті сучасних здоров'язбережувальних технологій – це теж важливий компонент самостійної роботи, як і гігієна розумової діяльності.

Нині набув поширення так званий інформаційно-кібернетичний підхід до аналізу навчального процесу, що розглядає систему навчання з позиції теорії управління. Виник і розвивається новий розділ педагогіки – *кібернетична педагогіка* [6]. Важливою якістю автоматизованих освітніх систем є можливість адаптуватися до здібностей конкретного студента з огляду на його відповіді на запитання тесту. Адаптивна навчальна програма може змінювати способи викладу навчального матеріалу, підлаштовуючись під конкретного студента, і тим самим підвищувати ефективність навчання.

Самостійну діяльність у контексті кібернетичної педагогіки ми розглядаємо з позиції управління системами. Тут ідеться про самоуправління. У цій ситуації модель такої діяльності в контексті кібернетичної педагогіки зберігає класичну схему «вхід – ящик – вихід». Як на вході, так і на виході обов'язковою є самостійна діяльність студента. Роль викладача в такій ситуації є мінімальною, а його управління має на завершальних етапах розвитку самостійної діяльності перейти в самоуправління діяльності студента. З цього погляду кібернетична педагогіка відіграє дуже важливу роль у самостійній діяльності.

Формування історичної свідомості, навичок осмисленої участі в документуванні явищ, процесів і подій історії природи і суспільства для вироблення наукового світогляду спрямоване на виховання музейної культури студента. Теоретичні викладки дозволяють говорити про інтегративний потенціал *музейної педагогіки* [11]. Можливо, саме в контексті самостійної діяльності студентів музейна педагогіка є досить цікавою і пер-

спективною. Багато залежить від майбутньої професії, але для більшості професій використання методів, засобів і можливостей музейної педагогіки є особливо важливим у самостійній діяльності.

Поговоримо про найважливіший у самостійній діяльності аспект, який часто перебуває поза увагою дослідників. Досліджуючи теорію самостійної діяльності, розглядають її вид, тип, можливості. Однак, на нашу думку, давно назріла потреба в класифікації і типології самостійної діяльності студента за галузями. У цьому розумінні можливі декілька класифікацій. Перша, найзмістовніша, містить такі великі блоки, як гуманітарні науки, природничі науки. Тип і вид діяльності можуть бути схожими, але змісти для різних видів діяльності є дуже різними. Для цього, наприклад, достатньо порівняти самостійну діяльність майбутнього студента-лікаря і дизайнера, тобто види діяльності і проєкти будуть надзвичайно відрізнятися. Тому доцільно, здійснивши таку класифікацію (це не тема цього дослідження, але ми в інших працях звертаємося до цієї теми), на основі класифікації професій (ідеться про великі блоки професій) розподілити основні способи, засоби і особливості самостійної діяльності в цих галузях.

Якщо наводити приклади, то доцільно розглянути три найпростіші, проте найбільш різні типи. Перше – це студент консерваторії, самостійна діяльність якого полягає в освоєнні інструменту і гри на певному інструменті чи у вокалі. Другий тип – це студент-математик чи фізик, самостійна діяльність якого розгортається в напрямі розв'язку задач і завдань або ж у галузі експериментальної діяльності. І третій приклад – це студент, що вивчає спеціальність, пов'язану із фізичною працею, фізкультурою, геологією. Як бачимо, тут поле для діяльності і досліджень дуже велике.

Сьогодні в навчальних закладах «звертається значна увага на мовний і логіко-математичний інтелект, інші типи використовуються явно недостатньо. Тому деяких студентів оцінюють як слабких, повільних або таких, що не мають ніяких здібностей. Це є великою помилкою» [9], – зазначає І. Підласий, автор новітнього напрямку – *енергоінформаційної педагогіки*. Розкрита в його працях, вона акцентує увагу на дуже незвичних для класичної і навіть посткласичної педагогіки поняттях, на енергетичних можливостях людини, виходячи далеко за межі психології і звичних педагогічних уявлень. Очевидно, що самостійна діяльність у контексті цієї педагогіки суттєво відрізняється від понять і трактувань самостійної діяльності в інших галузях системи педагогічних наук. Оскільки енергоінформаційна педагогіка є надзвичайно молодою галуззю, то пов'язані з нею аспекти заслуговують на окреме дослідження.

Безумовно, не можна оминати таку педагогіку, яка виникла останніми роками і називається «педагогіка розумного балансу» [8]. У контексті цієї галузі в основу однієї з педагогічних наук покладено модельний метод, який дозволяє студентам самим вибудовувати орієнтовну схему своєї самостійної діяльності. Якщо глянути на варіанти і на можливості діяльності студента в контексті моделювання, то побачимо, що дуже часто студенти малюють моделі у процесі свого дослідження, однак змоделювати і показати, який вигляд матиме їхня самостійна діяльність, практично нереально. Однак цей метод, на нашу думку, дуже перспективний.

Дослідження показали, що навіть за нульового рівня знання фактів студенти Франції, Канади та Ізраїлю досягають високих показників у практичному його застосуванні й у творчому використанні. Особливо парадоксальні показники освітньої стратегії Ізраїлю: маючи найнижчий показник знання фактів (базових знань у всіх галузях науки), особистість досягає найвищого рівня використання знань у непередбачуваних обставинах, тобто їхнього творчого застосування. А це можливо лише за високого рівня самостійного освоєння знань, творчої активності в їхній реалізації при розв'язанні проблемних ситуацій, розвиненої креативності як інтелектуально-творчої здатності кожної особистості [12, с. 45–50].

Упродовж досліджуваного нами періоду фактично відродилась чи зародилась ще одна галузь, яка називається «педагогіка успіху». Галузь базується на тезі, що за мінімальних фактичних знань студента він може виявити максимальний результат із застосування цих знань у нових і незнайомих ситуаціях. У контексті цієї галузі педагогіки ми бачимо дуже важливу раціональну базу. Тобто в традиційній педагогіці досі вважається, що у процесі самостійної діяльності студент здобуває знання, набуває уміння, однак обсяги цих знань – що більше, то краще, обсяги умінь – що більше, то краще. Очевидно, має йтися про оптимальну кількість знань і умінь, про вибір тих фактів і тих фактичних знань, які дають змогу їх ефективно застосовувати в професійній діяльності. У цьому й полягає основа педагогіки успіху.

Для підготовки і реалізації освітніх процесів у сучасних інформаційно-освітніх середовищах необхідна нова педагогіка, яку можна умовно назвати «електронна педагогіка» (е-педагогіка) [1, с. 10–13]. Її предметом є педагогічна система. Список категорій, які б відповідали новій педагогіці, уточнюють і розширюють, а привласнювати назви цим новим категоріям зручно додаванням до традиційних категорій слова «електронний» (електронний підручник, електронний семінар тощо). У контексті е-педагогіки самостійна діяльність студентів фактично повністю перебуває у площині сучасних інформаційних засобів навчання. Навіть без е-педагогіки сучасні студенти впродовж останніх тридцяти років стихійно перейшли від паперових носіїв до електронних. Якщо для таких паперових носіїв, як конспекти, робота в бібліотеках і класичні способи самостійної роботи ретельно відпрацьовані, то для е-педагогіки ще триває пошук.

Що стосується самостійної діяльності студентів у контексті креативної педагогіки, то очевидно, що самостійна діяльність є тим надійним мостом, який переводить студента як слухача, як споживача інформації до її творчого опрацювання, творчого використання. Згодом такий студент стає творчим спеціалістом, який є професіоналом у своїй галузі. Креативність, очевидно, має бути визначною ідеєю у формуванні змісту

самостійної роботи студента. Тобто кожне завдання для самостійної роботи тією чи іншою мірою має передбачати і враховувати креативний компонент.

Про психологічну педагогіку ми скажемо дуже коротко, оскільки вона добре представлена в літературі. Загалом зазначимо, що фактично самостійна діяльність студента ґрунтується на основах педагогічної психології.

Висновки. Таким чином, проаналізовано самостійну діяльність студента в контексті визначених сучасною наукою галузей педагогіки з урахуванням значних відмінностей для студентів, які будуть працювати в конкретній галузі. У контексті педагогічної прaxeології самостійна діяльність студента становить систему дій, операцій, які спрямовані чітко на досягнення мети, оскільки лише в процесі самостійної діяльності виробляються міцні й раціональні знання, які ведуть до успішних дій. З погляду постнекласичної педагогіки самостійна діяльність розглядається в контексті педагогічної імпровізації, ігрової і рольової педагогіки. Самостійну діяльність у контексті кібернетичної педагогіки розглянуто з позиції самоуправління системами. Енергоінформаційна педагогіка акцентує увагу на енергетичних можливостях людини. Характерні особливості має самостійна діяльність студента і у таких науково-педагогічних дисциплінах, як педагогіка розумного балансу, педагогіка успіху, електронна, креативна педагогіка тощо.

До подальших напрямів дослідження проблеми належить конкретизація поданих положень для різних циклів навчальних дисциплін та спеціальностей.

Використана література:

1. Андреев А. А. К вопросу об электронной педагогике. *Вестник Герценовского университета*. 2013. № 1. С. 10–13.
2. Вознюк А. В. Постнеклассические рубежи педагогики будущего : учебное пособие. Житомир : Koobpublications, 2019. 1149 с.
3. Габай Т. В. Педагогическая психология : учебное пособие. Москва : Академия, 2003. 240 с.
4. Козловська І., Козловський Ю. Інтеграція та диференціація дисциплін у системі педагогічних наук. Львів : Сполум, 2019. 36 с.
5. Колесникова И. А., Титова Е. В. Педагогическая прaxeология : учебное пособие. Москва : Академия, 2005. 256 с.
6. Майер Р. В. Кибернетическая педагогика: имитационное моделирование процесса обучения. Глазов : ГГПИ, 2013. 138 с.
7. Кибернетическая педагогика: онтологический инжиниринг в обучении и образовании : монография / К. А. Метешкин, О. И. Морозов, Л. А. Федорченко, Н. Ф. Хайрова. Харьков : ХНАГХ, 2012. 207 с.
8. Остапенко А. Педагогика разумного баланса: антиномизм как методология моделирования педагогических теорий и систем : монография. Берлин : LAP LAMBERT Academic Publishing GmbH&Co. KG, 2010. 305 с.
9. Підласий І. Енергоінформаційна педагогіка : учебное пособие. Москва : Дата Скаер, 2010. 424 с. URL: <http://www.koob.ru/podlasiy/energy/pedagogy>.
10. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ : Слово, 2004. 616 с.
11. Сечин А. Г. Интегрирующая роль музейной педагогики в контексте компетентностного подхода в высшем педагогическом образовании. *Вестник Герценовского университета*. 2011. С. 45–50.
12. Сизоненко Г. С. Педагогіка успіху (досвід становлення акмеологічної освіти ліцею). Київ : Гнозис, 2004. 684 с.

References:

1. Andreev A. A. (2013). K voprosu ob elektronnoy pedagogike [On the issue of e-pedagogy]. *Vestnik Gertsenovskogo universiteta – Herald of the University of Herzen*, 1, 10–13 [in Russian].
2. Voznyuk A. V. (2019). *Postneklassicheskie rubezhi pedagogiki buduschego: uchebnoe posobie* [Post-non-Classical Frontiers of Pedagogy of the Future: A Textbook]. Zhitomir : Koobpublications [in Ukrainian].
3. Gabay T. V. (2003). *Pedagogicheskaya psikhologiya: ucheb. Posobie dlya stud. vyissh. ucheb. zavedeniy* [Educational psychology: textbook. student allowance. higher training]. Moskva: Akademiya [in Russian].
4. Kozlovskaya I., & Kozlovskiy Yu. (2019). *Integratsiya ta dyferentsiatsiya dysyplin u systemi pedahohichnykh nauk* [Integration and differentiation of disciplines in the system of pedagogical sciences]. Lviv : Spolom [in Ukrainian].
5. Kolesnikova I. A., & E. V. Titova (2005). *Pedagogicheskaya praxeologiya: ucheb. Posobie dlya stud. vyissh. ped. ucheb. zavedeniy* [Pedagogical praxeology: textbook. allowance for students. higher ped. institutions]. Moskva : Akademiya [in Russian].
6. Mayer R. V. (2013). *Kiberneticheskaya pedagogika: imitatsionnoe modelirovanie protsessu obucheniya* [Cybernetic pedagogy: simulation of the learning process]. Glazov : GGPI [in Russian].
7. Meteshkin K. A., Morozov O. I., Fedorchenko L. A., & Hayrova N. F. (2012). *Kiberneticheskaya pedagogika: ontologicheskii inzhiniring v obuchenii i obrazovanii* [Cybernetic Pedagogy: Ontological Engineering in Learning and Education]. Harkov : HNAGH [in Ukrainian].
8. Ostapenko A. (2010). *Pedagogika razumnogo balansa: Antinomizm kak metodologiya modelirovaniya pedagogicheskikh teoriy i sistem* [Pedagogy of a reasonable balance: Antinomism as a methodology for modeling pedagogical theories and systems]. Berlin : LAP LAMBERT Academic Publishing GmbH&Co. KG [in Russian].
9. Podlasiy I. (2010). *Energoinformatsionnaya pedagogika: ucheb. posobie* [Energy information pedagogy: textbook. allowance]. – Moskva: Data Skaer, Retrieved from URL: <http://www.koob.ru/podlasiy/energy/pedagogy> [in Russian].
10. Podlasiy I. P. (2004). *Praktychna pedahohika abo try tekhnologii: interaktyvnyi pidruchnyk dlia pedahohiv rynkovoi systemy osvity* [Practical pedagogy or three technologies: an online textbook for educators of the market-based education system]. Kyiv : Slovo [in Ukrainian].
11. Sechin A. G. (2011). *Integriruyuschaya rol muzeynoy pedagogiki v kontekste kompetentnostnogo podhoda v vyisshem pedagogicheskom obrazovanii* [The integrating role of museum pedagogy in the context of the competency-based approach in higher pedagogical education]. *Vestnik Gertsenovskogo universiteta – Herald of the University of Herzen*, 45–50 [in Russian].
12. Syzonenko H. S. (2004). *Pedahohika uspikhu (dosvid stanovlennia akmeolohichnoi osvity litseiu)* [Success pedagogy (experience of becoming an acmeological lyceum education)]. Kyiv : Hnozyis [in Ukrainian].

Tsyupryk A. Ya. The problem of student's independent activity in the system of pedagogical sciences

The sense and the role of the independent activity of students in terms of new and alternative approaches in the system of pedagogical sciences has been analyzed. The necessity of classification and typology of independent activity of a student according to branches in the system of pedagogical sciences is highlighted. It has been found out that the issue of independent activity is of the great importance among renovated or newly created branches of pedagogical sciences since a professional is formed to a certain extent in the process of independent activity. Within the context of pedagogical praxeology the independent activity makes up the system of actions and operations which aim at achieving the exact goal as far as only in the process of independent activity profound and rational knowledge is maintained which leads to successful actions. Effective systems which reflect the essence of post-non-classical pedagogics where independent activity is considered in terms of pedagogical improvisation, game and role pedagogics is investigated. Independent activity in the context of cyber pedagogics is described in terms of self-governing systems. The peculiarities of independent activity of students in the terms of energy-information pedagogics which emphasizes on the energetic possibilities of a person has been determined.

The independent activity of students in the context of such scientific-pedagogic subjects as pedagogics of smart balance, pedagogics of success, e-pedagogics, creative pedagogics etc. is characterized. Museum pedagogics is rather promising in terms of independent activity as the usage of methods, means and possibilities of museum pedagogics is of the utmost importance for most professions. Pedagogics of success is based on the substantial amount of knowledge and skills, the choice of such facts and real knowledge which enables their effective usage in professional activity. In the context of e-pedagogics the independent activity of students envisages an application of modern information means of learning. For creative pedagogics the independent activity is a reliable means of transformation from a student as a listener or consumer of information to its creative working out and using.

Key words: student's independent activity, branches of pedagogics, system of pedagogical sciences, pedagogical praxeology, post-non-classical pedagogy, cybernetic pedagogy, energy-information pedagogy, pedagogy of success, electronic pedagogy.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-70.64>

Чіжова Н. В.

МОТИВАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Розглянуті мотиви студентів до навчально-професійної діяльності та надані їх формулювання. Неможливо виділити єдиний мотив, що спонукає студента до діяльності, але серед певної кількості мотивів завжди є домінуючі. Представлені різні класифікації мотивів. Залежно від реальності мотиви поділяють на потенційні та актуальні. Існує три такі взаємопов'язані групи мотивів: безпосередньо-спонукальні, перспективно-спонукальні та інтелектуально-спонукальні. Велика увага приділена дослідженню зовнішніх та внутрішніх мотивів. Запропонований оптимальний мотиваційний комплекс особистості, в якому внутрішня мотивація має бути більшою або хоча б дорівнювати зовнішній позитивній мотивації, яка має бути більшою від зовнішньої негативної мотивації. Розглянута динаміка зміни мотиваційного комплексу під час навчання у виші серед студентів гуманітарних та технічних спеціальностей. Надаються результати анкетування, проведеного серед студентів першого та четвертого курсу, з виявлення основних мотивів щодо майбутньої професійної діяльності. Суттєво відрізняється ставлення студентів 4 та 1 курсу до матеріального забезпечення, адже майже вівчі менше опитуваних студентів-старшокурсників віддали йому перевагу. Водночас більшість студентів 4 курсу провідним фактором визначає самореалізацію, перевищуючи на 21% показники першого курсу, що свідчить про їх свідоме ставлення до майбутньої професійної діяльності. Студенти усвідомлюють, що тільки постійний саморозвиток та професійне зростання нададуть їм можливість для самореалізації в улюбленій справі. Важливе значення щодо зниження зовнішньої мотивації і збільшення внутрішньої мотивації має ефективний вплив навчального процесу на особистість студентів та їх зацікавленість майбутньою спеціальністю. Доведено, що мотивація навчального процесу приводить до самостійності, активності та самореалізації студентів, тобто до формування особистісної мобільності, яку трактують як інтегративну якість майбутнього спеціаліста, що проявляється у сформованій мотивації до навчання, здатності до творчої діяльності, в ефективному спілкуванні і дозволяє постійно бути у процесі активного творчого саморозвитку.

Ключові слова: самореалізація, саморозвиток, внутрішня та зовнішня мотивація, професійна діяльність, особистісна мобільність.

Сьогодення ставить перед викладачем вимоги не тільки щодо викладання своєї дисципліни, а й врахування міжпредметних зв'язків та підвищення мотивації студентів під час навчання та формування у них усвідомлення необхідності саморозвитку протягом всього життя. Безперечним фактом є розвиток технологій настільки швидким темпом, що призводить до змін у багатьох галузях та навіть зникнення деяких посад і утворення абсолютно нових. Отже, випускник вишу має завжди працювати над своїм саморозвитком, вивчаючи нові мови, методи, підходи, опановуючи нові спеціальності, щоб бути конкурентоздатним на ринку праці.

Над темою формування позитивної навчальної мотивації працювало багато таких вчених: М. Алексеева, Ю. Бабанський, Л. Божович, В. Богословський, Л. Василенко, А. Виноградова, В. Давидов, Д. Ельконін, А. Леонтєв, С. Максименко, А. Маркова, А. Маслоу, А. Орлов, К. Платонов, С. Рубінштейн, О. Савонько, М. Савчин, М. Сметанський, А. Степанов, З. Хізроева, В. Шахов, П. Якобсон. Багато робіт присвячено структурі та типам мотивів і передумовам формування позитивної мотивації до навчання. Зокрема, про-